

ПИТАННЯ НАРАТОЛОГІЇ У ДЗЕРКАЛІ СУЧАСНОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Мацевко-Бекерська Л. Українська мала проза кінця XIX – початку XX століть у дзеркалі наратології: Монографія. – Львів: Сплайн, 2008. – 408 с.

Монографія Л.Мацевко-Бекерської присвячена дослідженню української літератури з позиції жанрології в аспекті наратологічного дискурсу. Наративна стратегія стає ключовим поняттям, теоретичним концептом, який зумовлює вектор дослідження і забезпечує рівні “зрізу” текстового матеріалу. Розглядаючи наратологію як один із напрямів, “що потенційно засвідчує можливість значного розширення простору вивчення літературного твору” (10), авторка чітко окреслює методологічно-теоретичну основу праці, водночас мотивовано вводячи до категоріально-поняттєвого апарату такі парадигми терміна, що розширюють наше уявлення про наратологію як дослідницький метод та творчу манеру, виявлену в індивідуальній письменницькій практиці.

Конкретизуючи спостереження над досягненнями сучасного літературознавства в царині наратології, дослідниця коментує основні парадигми самого терміна: “Методологія сучасних наратологічних студій спирається на дві позиції. З одного боку, вивчення наративної специфіки літературно-художнього тексту базується на особистісній сутності наратора як ключової ознаки розповідного тексту (В.Шмід), з другого – домінанто наративності визначається власне процес розповідності на противагу переважанню описовості (Ц.Тодоров)” (7).

Аналіз **змісту та структури** книжки дає змогу зауважити органічний перехід від ґрунтового теоретичного екскурсу, мета якого – засвоєння досвіду вітчизняного та зарубіжного літературознавства, до власних концептуально виважених узагальнень щодо розмаїття наративних практик як детермінанти множинності жанрово-стильових конфігурацій української малої прози.

Завдяки пошукам найбільш чітко проявлюваних закономірностей у ході спостережень над множиною творчих практик – індивідуальних наративних стратегій письменників кінця XIX – початку XX ст. (серед яких знакові В.Винниченко, О.Кобилянська, М.Коцюбинський, Лесь Мартович, В.Стефаник, А.Тесленко, Марко Черемшина та дещо маргінальні

для сучасного літературознавства Т.Бордуляк, Грицько Григоренко, О.Кониський, С.Ковалів) – авторці в її спробі систематизувати спостереження над наративною специфікою малої прози вдається уникнути номінативно-декларативного підходу. Натомість теоретичні узагальнення, запропоновані в монографії, являють собою продукт ретельних наратологічних студій конкретних літературних явищ, а текстуальний аналіз дає змогу науковцеві здійснити оригінальні спостереження над різними аспектами поезики.

Безумовно, продуктивною постає методологія, обрана авторкою. Наукову вартість монографії забезпечує її стратегія, яка полягає у використанні потенціалу наратології, що пов'язаний насамперед із її властивістю як методологічного підходу відкривати та описувати універсальні художні структури будь-якої жанрової природи на всіх функціональних рівнях. Наратологія як методологічний інструментарій забезпечує проникнення у смислові глибини тексту та дає змогу розширити спектр наукових пошуків: “Контекст порозуміння з естетичним простором важливий не лише для тривання життя самого твору, він убезпечує літературний процес від нескінченної множинності прочитань та розумінь. Фіксація точки зору форматує діалог автора із текстом, далі – тексту із читачем, зрештою, трансформується у багатоголосся інтерпретацій” (384).

Акумулюючи свій досвід, зокрема, у певній жанроформі, автор використовує комунікативний потенціал тексту, моделюючи у свідомості читача образ світу із чітко вибудованою системою ціннісних координат. Наратологічна перспектива дослідження акту комунікації автор – текст – читач у рамках монографії виглядає тим більше продуктивною, оскільки тут використано досягнення рецептивної естетики, семіотики, структуралізму, феноменології тощо в органічному поєднанні з традиційним науковим дискурсом, коли йдеться про герменевтичну органічність інтерпретації феномену автора кінця XIX – початку XX ст., що сприяє відтворенню автентичного

змісту тексту на тлі виявлення його глибинних смислів.

Висновкові положення, пропоновані дослідницею, засвідчують її літературознавчу компетентність, що зумовлює чіткість дефініцій та масштабність узагальнень, як, скажімо, у третьому розділі монографії: “Українська мала проза кінця XIX – початку XX ст. пропонує широку панораму проблематики суспільного та індивідуально-особистісного спрямування, яка в проекції на відповідні тематичні варіанти і яскраво персоніфіковані образи трансформується у цілісний спектр основних планів реалізації нарративного дискурсу з позиції відбору смислоснаючих елементів розповіді та їх особистісної (однак часто зумовленої контекстом) оцінки” (336).

У праці Л.Мацевко-Бекерської імпонує ґрунтовність осягнення теоретичного матеріалу на тлі органічності матеріалу ілюстративного. Анонсований у назві напрямок дослідження не лише відображає його суть, а й сприяє фокусуванню уваги читача на найбільш важливих у науковому сенсі положеннях цієї літературознавчої розвідки.

Монографія розширює панорамне бачення української малої прози перехідної доби від традиціоналістського дискурсу до модерністичного, що дає змогу простежити

якісні видозміни малої прози в жанровому аспекті.

Досягнення авторки монографії полягає, зокрема, у тому, що їй вдалося, розглядаючи проблему в широкому історико-літературному контексті та теоретичному аспекті, подати панораму нарративних практик, проявлених в українській малій прозі означуваного періоду. Приваблює також відчутна теоретична компетентність та активний термінологічний лексикон дослідниці в поєднанні з легкістю викладу наукового матеріалу.

Варто наголосити, що монографія Л.Мацевко-Бекерської – це перша ґрунтовна спроба такого формату, однаковою мірою цікава і для науковців, і для широкого загалу студентів-філологів, і для вчителів-словесників як новий ракурс прочитання надзвичайно різноманітної у своїх жанрових інваріантах, тематичних колах та стильових реєстрах української малої прози кінця XIX – початку XX століття.

Розширення часових рамок досліджуваного явища сприяло би фаховому зацікавленню монографією нових кіл читачів, тим більше що успішно апробована методика виявляється продуктивною для її активного використання на матеріалі творчості письменників, чия літературна діяльність не регламентована означуванним у дослідженні періодом розвитку української малої прози.

Ірина Бурлакова

Наші презентації

Кодак М.П. Микола Хвильовий як митець-психолог: Монографія / М.П. Кодак. – Луцьк: ПВД “Твердиня”, 2008. – 196 с.

У своїй книзі автор аналізує творчий внесок Миколи Хвильового в розвиток і оновлення психологічної прози в перехідні 20–30-і рр. XX ст. і прагне показати людинознавчі здобутки та розмаїття його словесно-образного мислення.

Проза Хвильового стала відомою за межами України ще за життя письменника, бо він прагнув своєю творчістю брати активну участь в ідейному житті українського народу.

Спектр творчих прийомів М.Хвильового не обмежується маніфестами чи канонами якогось одного літературного напрямку. Він прагне “розкрити природу типа”, бо зацікавлений ідейною драмою героя і не відтворює історії особи, а подає її у сформованому вигляді.

Його метод психологічного аналізу можна кваліфікувати як діалектику ідей і природи людини, що дозволяє зосередитись на драматизмі ідейного пошуку, конфліктності життя і свідомості людини перехідного часу.

